

ИВАН ВАЗОВ - „БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК“

„ЕЗИК СВЕЩЕН НА МОИТЕ ДЕДИ“

Като творец и верен син на своя народ, Иван Вазов смята за свой неотменим дълг и призвание да работи всеотдайно за утвърждаването на онова родолюбиво чувство, без което е невъзможно да съществува България, българският род и неговото слово.

В стихотворението си „Българският език“ народният поет е изразил с естествено възмущение своето отношение към родния език като свята ценност, която отбелязва принадлежността и връзката ни с българския народ и българската земя, с нашата история и съдба.

Още в началото на творбата, която по своя жанр е ода, зазвучава гордо, изречено с достойнство, определението „език свещен на моите деди“. Именно със съзнанието за светостта и древната история на езика ни Вазов отправя своя гняв и болка към „чуждите и нашите“, които се опитват да охулят и отрекат достойнството на родното ни слово.

Величието и трагизмът на българската съдба винаги са сплетени в едно, а езикът е естественият изразител на тази съдба. Затова гой е и „език на мъки, стонове вековни...“. Това е език на майката и Родината, съединени в съзнанието на българина напълно естествено. Градацията на понятието „език“ засилва неговото важно значение. Това се постига чрез анафоричното повторение на думата, съчетано с местоименните форми, които подчертават, че той е символ на родното и знак за дълголетна история. Лирическият говорител не скрива болката си: „мъки, тонове вековни“, „ядове отровни“, но същевременно с това подчертава изстраданото право на българския народ да има свой език като своя родова идентичност.

Емоционалната сила на реторичните въпроси е най-точният израз на Базовата гражданска и творческа позиция към „общия позор“. Само така може да се определи жалкото, низкото падение, до което достигат клеветите и грозните нападки над един мелодичен и изразителен език, затъмнен несправедливо от хулителите си:

*Език прекрасен, кой те не руга и
кой те пощади от хули гадки?
Вслушал ли се е някой досега
в мелодията на твоите звуци сладки?*

Епитети като „език прекрасен“, „звуци сладки“ насочват към искрената обич и преклонение на Вазов пред родния език, подчертани чрез използваната инверсия. Противопоставянето по смисъл на „хули гадки“ и „език прекрасен“ позволява да се види ясно емоционалната насока на стиховете. Не може да се приемат спокойно и безразлично обвиненията, които дори нямат достатъчно основание. Лирическият говорител влиза в полемика с хулителите на родното слово, като отправя пряко реторичните въпроси, изпълнени с родолюбив патос. В тях звучи и възмущение от това, че отрицателите на българския език не познават достойнствата му: „Вслушал ли се е някой досега...“, „Разбра ли някой...“

Ясно се усеща нараненото чувство на национална гордост и достойнство заради неразбирането, с което се отнасят недоброжелателите към българския език.

Възкликателният изказ спомага за точното възприятие на водещите чувства по отношение на родната реч. Чрез разнообразието на изразителните епитети в съчетание със съществителните имена се достига до емоционалната кулминация:

*... колко хубост, мощ се крий
в речта ти гъвкава, звънлива –
от руйни тонове какъв разкош
какъв размах и изразитост жива?*

Не е трудно да се усети цялата сила, която носят обичта и преклонението, възторгът и гордостта от изключително високата стойност на българския език. Чрез изразителните възможности на самия език е постигнато утвърждаването на неговата значимост като естетическо въздействие и сила. Точно подобрите определения на качествата на родната реч изграждат по художествен път нейния извисен образ, достоен да вдъхнови всеки истински творец.

Родният език винаги е в основата на живота и историята на народа ни от векове насам. Затова като поет и родолюбец Иван Вазов е дълбоко огорчен от отношението на зложелателите на българския език. Без да познават или без да приемат неговите високи изразителни възможности, те отправят груби обвинения към него:

*Не си можал да въплътиш в теб
създанията на творческата мисъл!
И не за песен геният ти слеп –
за груб брътвеж те само бил орисал!*

Уместно звучат тук иронията и сарказмът на поета. Преизказните глаголни форми ясно показват дистанцията на лирическият говорител спрямо онези, които се нареждат в лагера на хулителите, лишени от родолюбиво чувство или пък чужди на всичко българско. За тях да отрицават е просто модно увлечение. В това обаче поетът съзира явно заплахата за съществуването на един превъзходен език, какъвто е българският. Сляпото подражание на безумното, лишено от здрава основа и смисъл хулителство, въвлича и „нашите“, както и „чуждите“ в низки клевети, водещи до отрицание, пораждащи нова страдалческа участ на езика ни: „охулен, опетнен със думи кални“. Непростима и не-допустима е тази позиция, която може да се определи единствено като предателство, когато българи се обръщат срещу родния си език, като го отричат. Именно това Вазов определя като „общия позор“, резултат от клеветничество и низост. Обвиненията са срещу „всичко мило нам и родно“, което е изграждало устоите на българската народност дълги векове. Поддържало е пламъка на патриотичното чувство и гордостта на една от най-първите нации в Европа. Зложелателството е потресаващо, дори и със своята дълготрайност:

*Туй слушам се, откак съм на света!
Се туй ругателство ужасно, модно,
се тоя отзив, низка клевета...*

Лирическият говорител изразява позицията на родолюбивия българин, за когото съдбата на обичания роден език не може да бъде незначителна. Болката от несправедливата оценка за българския език идва най-вече от факта, че тя е плод на „ругателство ужасно, модно“, че не реалното и задълбочено познание на езика са водещи, а мнение то на някой невежа или човек, който не познава същността на родното ни слово. Безличността на подобен род хора се съдържа в неопределителното местоимение „някой“, употребено във възловите моменти от защита на българския език.

Прякото обръщение към езика в цялата творба подчертава усещането за близост и съпричастност с неговата участ. За лирическият АЗ това е кауза, която изисква да бъде подкрепена със силата на чистата искрена обич на всеки българин и патриот. Най-ярките аргументи в защита на родното слово творецът естествено открива в неговите неизчерпаеми възможности да пресъздаде всяка мисъл, всяко душевно въздействие с изключително богатата си изразителност. Точно това има предвид поетът, като изрежда в градацията качествата на българския език: „Хубост, мощ...“, „речта... гъвкава, звънлива“, „руйни тонове“, „размах и изразитост жива“ Ритмичността на словото, неговата песенност, съчетанието на звукове, които създават въздействието на мелодия, на музика, са ярки и неоспорими доказателства. Това е истинската същност на българския национален език — един древен, но жив език, въплътил в себе си духовното начало на българския народ и неговия път през времето. Език и народ са обвързани взаимно чрез духа.

Искреното стремление да се възвърне достойнството и славата на родната реч мобилизира творческите сили. Лирическият глас на поета заявява категорично своята възвишена цел - да превъплъти творческата мощ на българския език в най-красивите му форми и така да стане негов достоен защитник и възхвалител:

*Ох, аз ще взема черния ти срам
и топ ще стане мойто вдъхновение,
и в светли звукове ще те предам
на бъдещото бодро поколение.*

Личната позиция е изразена ясно, чрез АЗ-овата форма, различна от заявената в предишните строфи форма за множественост „ни“, „нашите“. Чувството за дълг и отговорност към съдбата на българския език тук вече се оформя като мисия на твореца, който истински познава и цени високите възможности на словото. Теза и антитеза са използвани като образ на решителния отпор срещу хулителите:

*Не си можал да въплътиш във теб
създанията на творческата мисъл! (...)*

*Ох, аз ще взема черния ти срам,
и той ще стане мойто вдъхновение...*

Противопоставени са низкото и възвишеното, примитивното и съвършеното.

Опозицията „светло-тъмно“ по великолепен начин изразява противодействието срещу силите на мрака, които разрушават народния дух и език: „черния срам“ се преобразява в „светли звукове“, „калта“ отстъпва на „чистий блясък“. Най-силното оръжие на твореца е „удара на твойта красота“. Чрез него ще срази „хулниците“, недостойни и низки в своето отрицателство.

Емоционалната напрегнатост в стиховете се съдържа в междуметието „ох“, използвано като анафорично повторение. Оптимистичното звучене в последните строфи на творбата се поражда от вярата на твореца родолюбец в „бъдещото бодро поколение“, както и от увереността, че истинското величие на българския език ще възтържествува. Затова одата „Българският език“ звучи като апотеоз на родното слово и на всичко „мило нам и родно“.

Творческата ангажираност на народния поет Иван Вазов спрямо родния ни език стои в основата на въздействената му творба. Искрената си убеденост в превъзходните качества на българския език самият поет ясно е разкрил в признанието си за него: „Хубав ли е нашият език? Хубав. Звучен ли е? Да... той е гъвкав, преливен, ярък в звуковете си, разнообразен в интонацията си, енергичен, бих казал - мъжествен... Обладва богата ритмичност, годен е за всички стихотворни форми, ползва се с безкрайно богатство от рими... и е способен за най-музикален стих.“

Вазов отправя своето послание като творец и патриот към всички българи - да съхраним и да обичаме родния си език като „език свещен“ на нашите деди.